

Περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήνων

ἐπωνύμων.

—ο—

1) Ἐπώνυμοι καὶ ἀρχηγέται (ὡς ἐν Σπάρτῃ οἱ βασιλεῖς ἀρχαγέται) ὠνομάζοντο οἱ ἀρχαῖοι ἀττικοὶ ἥρωες, καθ' οὓς ὁ Κλεισθένης ὠνόμασε τὰς δέκα Ἀθηναϊκὰς φυλάς (Ἡροδ. Ε'. 66), αἵτινες ἀναφέρονται κατὰ τὴν ἐξῆς τάξιν· Ἐρεχθίδης, Αἰγυῖς, Πανδιδιόνιος, Λεοντίς, Ἀκαμαντίς, Οἰνήϊς, Κεκροπίς, Ἰπποβοῶντις, Αἰαντίς καὶ Ἀντιοχίς. Τὰ ἀγάλματα αὐτῶν ἴσταντο ἐν τῷ ἔσω Κεραμικῷ πλησίον τοῦ Βουλευτηρίου (Παυσ. Α'. 5, 2.). Ὁ δὲ τόπος οὗτος ἐχρησίμευεν εἰς δημοσίους σκοπούς· αὐτοῦ π. χ. ἐμπροσθεν ἢ πρὸ τῶν ἐπωνύμων ἀνηρτῶντο ἢ, ὡς λέγομεν τὴν σήμερον, ἐτοιχοκολλῶντο πᾶσαι αἱ δημόσιαι ἀγγελίαι καὶ δηλώσεις (Ἰσακ. Δικαιογ. §. 38. Δημοσθ. κ. Μιδ. §. 103. κ. Τιμοκρ. §. 23.) αὐτῇ παρὰ τοῖς ἐπωνύμοις (Δουκ. Ἀναχαρ. 17.) ἀνηγείροντο καὶ οἱ τιμητικοὶ ἀνδριάντες.

2) Ἐπώνυμοι ὠνομάζοντο, εἰ καὶ μὴ ἐπίσημως, πάντες ἐκεῖνοι οἱ ἐν ταῖς διαφόροις ἑλληνικαῖς πολιτείαις ἀρχοντες, καθ' οὓς ἐν ἑλλείψει γενικῶς παραδεδομένης χρονολογίας ἐδήλοῦτο τὸ ἔτος, ὡς π. χ. ἐν Ἀθήναις ὁ πρῶτος ἀρχων (ὁ ἀρχων, ἀπλῶς οὕτως ὠνομαζόμενος ἢ δὲ προσθήκη ἐπώνυμος δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸ ἐπίσημον ἥτοι δημόσιον αὐτοῦ ὄνομα). — τὸ δ' ὄνομα ἐπώνυμος ἀρχων ἀπαντᾷ περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀρχοντος παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τῶν ὑστέρων χρόνων, μάλιστα παρὰ τοῖς γραμματικοῖς, ὡς καὶ ἡ ἐπώνυμος ἀρχὴ παρὰ Πλουτάρχῳ (Ἀριστειδ. 4, 5.). ἕτερος δὲ τούτου φαίνεται ὢν ὁ ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ἐν ταῖς ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ἐπώνυμος ἀρχων (Corp. Inscr. gr. Nr. 353.). περὶ δὲ τρίτου τινὸς ἐπώνυμου ἴδε κατωτέρω ὑπ' ἀριθμὸν 3. Ἐπὶ δ' Ἀντιγόνου καὶ Δημητρίου (τοῦ Πολιορκητοῦ) 307-288 π. χρ. ὡς ἐπώνυμοι τὸν τόπον τῶν ἀρχόντων καταλαμβάνουσιν οἱ ἱερεῖς ἑωτέρων (Πλουτ. Δημητρ. 10.), ἀλλ' ἡ βραχεῖα διάρκεια τούτων οὐδεμίαν ἔσχεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τὴν χρονολογικὴν δῆλωσιν τοῦ χρονικοῦ ἐκείνου διαλείμματος, καὶ οὕτως ὕστερον οἱ ἱερεῖς οὗτοι ἀνεφέροντο ὡς ἀρχοντες. — Ἐν δὲ Σπάρτῃ ἐπώνυμοι ἦσαν οἱ Ἐφοροὶ (Παυσαν. Γ'. 11, 2.) ὕστερον δ' οἱ κατρονόμοι (Corp. Inscr. I. p. 695.). Ἐν Ἀργεὶ αἱ ἱερεῖαι τῆς Ἥρας (Σχολ. Θουκ. Β'. 2.) ἐν Τροιζῆνι ὁ στρατηγός C. I. Nr. 1185.) ἐν Τεγέῃ ὁ ἱερεὺς (αὐτ. Nr. 1513.) ἐν Μεσσηνίᾳ ὁμοίως ὁ ἱερεὺς (αὐτ. 1297.) ἐν Ἀχαΐᾳ ἐπὶ τῆς συμπολιτείας οἱ δαμοκρυγεῖ (αὐτ. 1512), ὁ δὲ θεοκόλος (αὐτ. 1513.) φαίνεται μόνον κατὰ πόλεις ἀρχων ὢν. Ἐν Μεγάραις ὁ βασιλεὺς (αὐτ. 1052 κ. ἀλ.), ἐπὶ δὲ τῶν Ῥωμαίων ὁ στρατηγός (αὐτ. 1072. κλ.), καὶ ἐν τοῖς περὶ τὴν θρησκείαν ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος (1059. κ. ἀλ.) ἐν Βοιωτίᾳ ὁ ἀνώτατος βοιωτάρχης τῆς βοιωτικῆς συμπολιτείας (αὐτ. 1570 κ. ἀλ.), ὁ δ' ἀρχων τῶν πόλεων κατ' ἰδίαν (1562-1564, κ. ἀλ.) καὶ οἱ ἱερεῖς ἐν τοῖς περὶ τὴν θρησκείαν (1568-1576, κ. ἀλ.) ἐν Φωκίᾳ οἱ ἀρχοντες (συνήθως δύο, 1724. κ. ἀλ. εἰς δ' ἐν Ἀργολικῇ 1738.) ἐν Ἀελοῖσι ὁμοίως οἱ ἀρχοντες (1689, κεξ. παρὰ δὲ Δημοσθ. περὶ στεφ. §. 154 κεξ. ἱερῶν) ἐν Λοκρίδι ὡσαύτως οἱ ἀρχοντες (1751. 1752. κ. ἀλ.), μόνον ἐν Ναυπάκτῳ οἱ θεωροὶ (1753 κεξ.) ἐν Αἰτωλίᾳ ἐπὶ τῆς συμπολιτείας ὁ στρατηγός (1702 κ. ἀλ.) ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἐπὶ μὲν τῶν ἱερῶν ὁ ἱεραπόλος τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐπὶ δὲ τῶν πολιτικῶν ὁ στρατηγός (1792.). ἐν Ἀργολικῇ ὁ πολέμαρχος (1797.). Ἐν Ἰεράτρᾳ ὁ πρωταρχὸν (1854 κεξ.). Ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ ἀρχων (ὡς παραλλαγή ἀπαντῶνται ἐν τινὶ ἐπιγραφῇ τῆς Σκιάθου ἐκ τῶν χρόνων Σεπτιμίου τοῦ Σευήρου (2154.). Ἀγθης ἦρξεν ἐπώνυμον ἀρχῆς, καὶ ἐν ἑτέρᾳ τῆς Τήνου (2339.) ἀρχων ἐπώνυμος Ἰέμελλος) ἐν Κρήτῃ οἱ κόσμοι (ὡς γνωστὸν δέκα τὸν ἀριθμὸν (2554. κ. ἀλ.). Ἐν Κῶ ὁ γερὺς (2501.), ὁμοίως ἐν Ρόδῳ (2525. 6.) καὶ Τενέδῳ (2165.). ἐν Σαμοθράκῃ ὁ βασιλεὺς (2157 κεξ.). ἐν Μιλήτῳ ὁ στεφανηφόρος (ἀρχων) ἢ ἱερεὺς. Ἐνίοτε ὁ ἀποσημασμένος, καὶ οἱ ταμιεῖοι τῶν ἱερῶν χρημάτων (2852, 3. κλ. κλ.). τοῦ τοῦ τῶν Ἰώνων ὁ πρόταρις (2809.). Ἐν Ἐφέῳ ὁ πρόταρις καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ δήμου ἐπὶ Ῥωμαίων (3001 κ. ἀλ.). ὁ γραμματεὺς ἀπαντᾷ ἐπὶ Ῥωμαίων καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἀσίας. Ἐν Σμύρνῃ ὁ στεφανηφόρος, ὁ ἀουάρχης καὶ ὁ ἀρχιερεὺς (Κ. Οἰκονόμου αὐτοσχ. διατρ. περὶ Σμύρνης σ. 21—22.) καὶ ὁ στρατηγός (ὁ Ῥωμαῖος) ὡς καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἀσίας (αἱ τὸ κτλ. Ἐν τῇ Γαυρικῇ χειροκρήσῃ οἱ ἀρχοντες (4. τὸν ἀριθμὸν συνήθως κτλ. κτλ.).

3) Τῶν ἀρχόντων ταύτων ὅχι διάφοροι κατ' οὐσίαν εἰπὶν οἱ 42 ἐπώνυμοι (οἱ τῶν ἡλικιῶν) ἐν Ἀθήναις, αἵτινες ἐχρησίμευον πρὸς δῆλωσιν τῶν 42 παραγγελμάτων τῶν στρατευσίμων· διότι ἡ στρατεύσιμος ἡλικία ἀπὸ τοῦ 19 ἔτους ἀρχομένη παρετείνετο μέχρι τοῦ 60· ὥστε 42 ἔτη, δηλ. ἐπὶ 42 ἀρχόντων ἐπώνυμων ὥφειλε στρατεύεσθαι ἕκαστος πολίτης Ἀθηναῖος Ἀρποκρ., ἐν λ. ἐπώνυμοι) καὶ ἰδίως Ἀριστοτελ., παρὰ τῷ αὐτῷ ἐν λ. στρατεία ἐν τοῖς ἐπώνυμοις. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ λέγεται α Αἰττοὶ εἰπὶν οἱ ἐπώνυμοι· δέκα μὲν οἱ τῶν φυλῶν δύο δὲ καὶ τετταράκοντα οἱ τῶν ἡλικιῶν. Οἱ δὲ ἑφεῖς ἐγγραφόμενοι, πρότερον μὲν εἰς λελευκωμένα γραμματεῖα ἐνεγράφοντο, καὶ ἐπεγράφοντο αὐτοῖς ὁ τε ἀρχων, ἐφ' οὗ ἐπεγράφησαν, καὶ ὁ ἐπώνυμος ὁ τῷ πρότερω ἔτει ἐπιδεδημηκώς. (*) Νῦν δὲ εἰς τὴν βουλὴν ἀναγράφονται α — α Χρῶνται δὲ τοῖς ἐπώνυμοις καὶ πρὸς τὰς στρατείας, καὶ ὅταν ἤλιον ἐκπέμπωσι, προσγράφουσιν ἀπὸ τίνος ἀρχοντος ἐπώνυμος.

(*) Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐκ τῆς ὁμωνυμίας τῶν ἀρχόντων συγχύσεως.

νόμου μέχρι τίνος δεῖ στρατεύεσθαι. ἡ Τούτων τῶν τετραράκοντα δύο ἐτῶν τὰ μὲν δύο, ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 19 μέχρι τέλους τοῦ 20, ἐγγραφέντες εἰς τὸ Ληξιαρχικὸν γραμματεῖον, καὶ δημόται γενόμενοι λαμβάνοντες ἀσπίδα καὶ δόρυ, παρὰ τοῦ δήμου παριεπόλουν τὴν χώραν τῆς Ἀττικῆς καὶ διέτρεχον ἐν τοῖς φυλακτηρίοις (Ἀριστοτ. πολ. Ἀθην. γ'· μετὰ δὲ τὸ εἰκοστὸν, εἰς τὸν (στρατιωτικὸν) κατὰλογον ἐγγραφόμενοι καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀγραύλου τὴν περιήγησαν ἐκείνων ὅρκον ὁμνύοντες· οὐ κατασιχηγὰ τὰ ὅπλα, οὐδὲ καταλείψω τὸν προσιτάτην κτλ. εἰς ὑπερορίους στρατείας ἐξήρχοντο.

Ἐνταῦθα διεκρίνοντο δύο εἴδη στρατειῶν, περὶ ὧν ὁ Αἰσχίνης (π. Παραπρωτ. 330.) λέγει ὡδε· «Καὶ τὰς ἁλίας τὰς ἐκ διαδοχῆς ἐξόδους τὰς ἐν τοῖς ἐπωνύμοις καὶ τοῖς μέρεσι ἐξήθον.» Ἦσαν λοιπὸν αὗται αἱ στρατεῖαι· ἡ ἐξοδοὶ 1) αἱ ἐκ διαδοχῆς ἡ ἐν τοῖς ἐπωνύμοις ἐξοδοὶ ἡ στρατεῖαι· οὕτως ὀνομαζόμεναι, διότι ἐγίνοντο κατὰ διαδοχὴν τινα καὶ ἀκολουθίαν ἐτῶν, διὰ τῶν ἐπωνύμων δηλούμενων, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω· 2) αἱ ἐν τοῖς μέρεσι ἐξοδοὶ ἡ στρατεῖαι, περὶ ὧν οἱ μὲν ἀρχαῖοι γραμματικοὶ (Bekker Ἀνεκδ. 251. 308 καὶ Σουῖδ. ἐν λ. περὶ θρεῖα) ἔλεγον, ὅτι οὕτως ἐκαλοῦντο ὡς γινόμεναι ἐν μέρει τοῖς ἀκροδύτοις εἰς μάχης· τῶν δὲ νεωτέρων πολλοὶ θεωροῦσιν αὐτὰς ὡς ἔργον τῶν περιπόλων, οἵοναι ἐν μέρει τῆς χώρας, τῆς Ἀττικῆς, τελουμένας· ἀλλ' ἡ πιθανωτέρα γνώμη, κατὰ Wachsmuth Hellenische Asterithumikunde 2 Theil. 1 Abschn. Bellage 5 σ. 412.), ἔχει ὡς ἐξῆς. Στρατεῖα ἐν τοῖς μέρεσι ἦν ἡ τελουμένη οὐχί, ὡς ἡ ἐκ διαδοχῆς στρατεῖα, καθ' ἣν τὴν διάρκειαν ἐξωτερικοῦ τινος πολέμου, ἀλλὰ πρὸς ἰδιαιτέρῳ τι πολεμικὸν ἔργον, ἐφ' οὗ δὲν ἀπητεῖτο πλήρης διάτασις, οὐδ' ἐπέκειτο τέλειος κίνδυνος· διὸ καὶ ἡ τοιαύτη στρατεῖα δὲν ἐλογίζετο τελεία, ἀλλὰ μερικὴ. Τοιαῦτα λοιπὸν μερικὰ ἔργα ἐννοητέον ὑπὸ τῶν ὅρων μέρη. Ἄλλη διάκρισις, τῆς προειρημένης πάντῃ διαφοράς, ἦν ἡ τῆς στρατείας ἡ ἐξοδος ἐκ καταλύγου καὶ τῆς παροστρατιᾶς ἡ παροδημεί· περὶ ὧν, καὶ οἰκοθεν εὐδιαγνώστων, ὁ οἰκείος τόπος ἐστὶν ἀλλαχοῦ.

Περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήνοι

Γραμματείων.

—ο—

Εἰ καὶ κατὰ τοῖς Ἑλλήσι τὸ ἔργον τοῦ γραμματεῖος δὲν ἦτο τόσον ταπεινόν, ὡς παρὰ Ῥωμαίοις τὸ τὸ τοῦ scribae, ὅμως καὶ οὕτω μεταξὺ τῶν διαφόρων εἰδῶν καὶ βαθμῶν τῶν γραμματέων, μάλιστα ἐν Ἀθήναις, ὑπῆρχε μεγάλη διαφορά· Ἐν τῷ ἀττικῷ δηλ. πολιτεύματι ὑπῆρχον πολλοὶ γραμματεῖς,

καὶ οὐδεμία ἀρχή, μικρὰ ἢ μεγάλη, ἐστερεῖτο αὐτῶν. Τὴν ἐλαχίστην σημασίαν καὶ τιμὴν (Δημοσθ. π. Στεφάνου, σ. 314.) εἶχον οἱ μισθωτοὶ γραμματεῖς ἢ γραφεῖς τῶν διαφορῶν μᾶλλον ἢ ἦσαν ἐξηρημένων καὶ ὑπαλλήλων ἀρχῶν καὶ ἀρχιδίων καὶ τῶν ἐπιμελητῶν, ὧν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἀπολυομένων ἐπαύοντο καὶ οἱ γραμματεῖς. Πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην προσελαμβάνοντο συνήθως δημόσιοι δοῦλοι ἢ ἀπελεύθεροι ἐκ ταπεινοτάτου γένους· ἡ δὲ ἐκλογὴ αὐτῶν ἐγίνετο συνήθως ἐπ' αὐτῶν ἐκείνων, εἰς ὧν τὴν ὑπηρεσίαν προσελαμβάνοντο. — Εἰς τούτους ἀνήκουσιν ἐν Ἀθήναις π. γ. οἱ γραμματεῖς τῶν Λογιστῶν, τῶν ἐνδεκα (Πολυδ. Η' 102. Αἰσχ. κ. Κτησιφ. σ. 463.), τῶν ἐπιμελητῶν τοῦ ἑμπορίου, τῶν ἐπιμελητῶν τῶν γεωρίων κ. ἄλ. Ἀλλὰ μεταξὺ τούτων τῶν γραμματέων τῶν διαφορῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων τῶν δικαστηρίων, οἵτινες, πρὸς ἐξήλωσιν ἢ ταπεινῆς τῶν ὑπηρεσίας, καὶ ἐπογραμματοῖς ὀνομαζέμενοι, ἀναμειβόμενοι ἦσαν τινες σχετικῶς ἐπιστημότεροι, οἱ ἐν ταῖς δίκαις ἀναφερόμενοι γραμματεῖς τῶν ἀρχόντων (τῶν κυρίως οὕτω λεγομένων, οἵτινες, ἐν παρόδῳ εἰπεῖν, ἦσαν ὁ ἀρχὼν βασιλεὺς, ὁ ἀρχὼν (ἐπὶ ὧν· μὴς), ὁ πολέμαρχος καὶ οἱ 6 θεσμοδίται), παρ' ὧν ἀπητεῖτο δοκιμασία, καὶ τοὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀρχόντων ἐξετελεῖτο (Πολυδ. Η'. 92.).

Πάντων δὲ τούτων τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων ὅλων διάφοροι κατὰ τε τὸ ἔργον καὶ τὴν ὑπόληψιν ἦσαν οἱ γραμματεῖς τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ οἱ ἀντιγραφεῖς τῆς βουλῆς ἢ τῆς διοικήσεως (contrascriptores). Εἰς δὲ τούτους ἀνῆκε πρὸ πάντων.

Α'.) Ὁ γραμματεὺς ὁ κατὰ πρυτανείαν, ὅστις ἐκκληροῦτο, δηλ. ἦν κληρωτός, ὡς ἔλεγον ἐν τῇ πολιτικῇ διαλέκτῳ, καὶ ἴσως ἀνῆ· ἐν εἰς ἑτέραν παρὰ τὴν πρυτανείαν φυλὴν ὥστε κατὰ πάντα πρυτανείαν ἠλλαξε καὶ ὁ γραμματεὺς. Ἔργον δ' εἶχε τὴν συγγραφὴν καὶ διατήρησιν τῶν κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν πρυτανείαν συγγραφέντων ψηφισμάτων καὶ τῶν τοιούτων. (Πολυδ. Η'. 98.) διὸ καὶ ἐπὶ τῶν πρὸ Εὐκλείδου χρόνων (Ὀλυμπ. 91, β'. 403 π. Χ.) τὸ ὄνομα τοῦ προτέσσετο ἐν τοῖς ψηφίσμασι.

Β'.) Παρὰ τοῦτον βραδύτερον μόνον ἀπαντᾷται καὶ ἕτερος, αἰρετός ἐξ αὐτῶν τῶν πρυτάνεων καὶ ὑπ' αὐτῶν πιθανῶς, γραμματεὺς τῆς βουλῆς καλούμενος, κατὰ Βοίχχιον (Staatshaushaltung. I, σ. 201.) ὁ αὐτὸς τῷ ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπαντωμένῳ γραμματεῖ τῶν βουλευτῶν, μνημονευόμενος δὲ καὶ ὑπὸ Δημοσθένους. Ἔργον τούτου ἦν ἡ φύλαξις τῆς γενικῆς τῶν νόμων συλλογῆς.

Γ'.) Τρίτος τις ὑπὸ μὲν Θουκυδίδου (κ'. 10.) γραμματεὺς τῆς πόλεως ὀνομαζόμενος, ὑπ' ἄλλων δὲ γραμματεὺς τοῦ δήμου (ψήφισ. Η. Πλουτ. ἐν βίῳ Γ'. ῥητόρων) ἢ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου (Boeckh. ἐν β'. ἀνωτ. p. 201.) ἢ καὶ ἐπογραμματοῖς ὀνομαζόμενος (Δημοσθ. σ. 419. Πολυδ. Η'. 98.) ἐξελέγετο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δήμου καὶ ἐξετέλει χρῆν γραμματέως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ δήμου καὶ τῇ